

ผลลัพธ์และผลกระทบของนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียนสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1

The Results and Impact of Student Care and Support System Policy in
Schools under Uttaradit Primary Educational Service Area Office 1

ณัฐฐา อุ้นแก้ว¹ วจี ปัญญาใส² ระพินทร์ โพธิ์ศรี³
Nuttha Unkaew, Vajee Panyasai, Rapin Prosri

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 2) เพื่อศึกษาผลลัพธ์และผลกระทบของนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู 167 คน นักเรียน 1,273 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน จากโรงเรียน 133 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 2) แบบสอบถาม 3) แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ 4) แบบวัดการเรียนรู้ด้วยความสุข และ 5) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนครบ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนา การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ ปัญหาอุปสรรคที่พบ ได้แก่ ครูมีภาระงานมาก ขาดเครื่องมือคัดกรองมาตรฐาน จำนวนนักเรียนต่อห้องมากเกินไป ขาดงบประมาณและทรัพยากร ครูขาดความรู้ในการแปลผลเครื่องมือ และนักเรียนไม่เปิดเผยปัญหา 2) ผลลัพธ์ของนโยบายโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.73$) ขั้นการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 3.87$) และขั้นการส่งต่อมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{x} = 3.65$) ผลกระทบพบว่าความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ($\bar{x} = 2.00$) และการเรียนรู้มีความสุขอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 5.00$) และ 3) แนวทางการปรับปรุงนโยบาย ได้แก่ การพัฒนาระบบสารสนเทศดิจิทัล การจัดอบรมครู การลดภาระงาน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก

คำสำคัญ (Keywords) : ผลลัพธ์; ผลกระทบของนโยบาย; ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

Received: 2026-04-25 Revised: 2026-06-22 Accepted: 2026-06-25

¹ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินเพื่อพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ / Doctor of Education Program in Research and Evaluation for Educational Development, Faculty of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: Nutthaunkaew@gmail.com

² คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ / Faculty of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: Kroo.vajee@gmail.com

³ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์ / Faculty of Education, Uttaradit Rajabhat University. E-mail: dr.rapin@uru.ac.th

Abstract

This research aimed to: 1) study the operational processes and obstacles of the student care and support system in schools under the Uttaradit Primary Educational Service Area Office 1; 2) examine the results and impact of the student care and support system policy; and 3) propose guidelines for improving the policy. The research employed a mixed-methods approach. The sample consisted of 167 teachers, 1,273 students, and 10 experts from 133 schools. Research instruments included: 1) a structured interview; 2) a questionnaire; 3) an emotional intelligence assessment; 4) a happy learning assessment; and 5) a focus group record. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, two-way analysis of variance, and content analysis.

The findings were as follows: 1) Teachers implemented all five steps of the student care and support system: knowing students individually, screening, promotion and development, prevention and problem-solving, and referral. Obstacles included heavy teacher workload, lack of standardized screening tools, excessive class sizes, insufficient budget and resources, teachers' limited knowledge in interpreting tools, and students' reluctance to disclose problems. 2) The overall results were at a high level ($\bar{x} = 3.73$). The step of knowing students individually had the highest mean ($\bar{x} = 3.87$), while referral had the lowest ($\bar{x} = 3.65$). Students' emotional intelligence was at a low level ($\bar{x} = 2.00$), and happy learning was at a moderate level ($\bar{x} = 5.00$). 3) Policy improvement guidelines included developing a digital information system, providing teacher training, reducing teacher workload, and building collaborative networks with external agencies.

Keywords: results; policy impact; student care and support system

บทนำ (Introduction)

การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นภารกิจสำคัญของสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และการดำรงชีวิตในสังคม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 กำหนดให้สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542, 2542: 13-14) ในขณะเดียวกันพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ยังกำหนดให้การปฏิบัติต่อเด็กทุกกรณีต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดนโยบายให้สถานศึกษาจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5) การส่งต่อนักเรียน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินการ มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีการรายงานผลการดำเนินการในทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559: 5) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุตรดิตถ์ เขต 1 ได้นำนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนสู่การปฏิบัติในโรงเรียนสังกัดจำนวน 133 โรงเรียน จากรายงานผลการดำเนินงาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 พบว่า แม้ผลการ

ประเมินภาพรวมจะอยู่ในระดับดีเยี่ยม แต่ยังไม่บรรลุเป้าหมายในตัวชี้วัดสำคัญ ได้แก่ ร้อยละของผู้เรียนที่มีทักษะด้าน Digital Literacy และร้อยละของบุคลากรในสังกัดที่พัฒนาตนเองผ่านระบบ Digital Technology (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1, 2567: 5) นอกจากนี้ยังพบว่าสถิตินักเรียนออกกลางคันในปีการศึกษา 2561 คิดเป็นร้อยละ 0.27 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1, 2567) ด้วยสาเหตุหลักจากปัญหาครอบครัวและการออกไปประกอบอาชีพ ผู้วิจัยในฐานะผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีภารกิจหลักในการบริหารจัดการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน จึงมีความสนใจศึกษาวิจัยเรื่องผลลัพธ์และผลกระทบของนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและยกระดับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นต่อไป ทั้งนี้ จากการทบทวนงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าส่วนใหญ่มุ่งศึกษาสภาพการดำเนินงานและระดับการปฏิบัติของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นหลัก แต่ยังขาดการศึกษาผลลัพธ์และผลกระทบเชิงประจักษ์ โดยเฉพาะด้านความฉลาดทางอารมณ์และการเรียนรู้ อย่างมีความสุขของนักเรียนจำแนกตามขนาดโรงเรียน อันเป็นช่องว่างของงานวิจัย (Research Gap) ที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาในครั้งนี้ เพื่อสะท้อนความจำเป็นและความสำคัญของพื้นที่วิจัยในบริบทการบริหารสถานศึกษาปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1
2. เพื่อศึกษาผลลัพธ์และผลกระทบของนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1
3. เพื่อเสนอแนวทางการปรับปรุงนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย
 - 1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษากระบวนการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค ผลลัพธ์ และผลกระทบของนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน และการส่งต่อนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559: 5) รวมถึงผลกระทบด้านความฉลาดทางอารมณ์และการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียน
 - 1.2 ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จำนวน 133 โรงเรียน ครู 603 คน และนักเรียน 3,848 คน รวม 4,451 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1, 2567: 12) การวิจัยดำเนินการเป็น

3 ขั้นตอนตามวัตถุประสงค์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ครูผู้รับผิดชอบ 167 คน และนักเรียน 1,273 คน ส่วนผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ ครูผู้สอน 8 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน

เชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) ร่วมกับการสุ่มตัวอย่างแบบอัตราส่วน (Proportional Ratio Sampling) คัดสรรส่วน 0.2769 ของประชากรครู และ 0.3308 ของประชากรนักเรียน ได้แก่ 1) ครูผู้รับผิดชอบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 167 คน จำแนกเป็นครูปฐมวัย 76 คน ครูระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 38 คน ครูระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 39 คน และครูระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 14 คน คัดเลือกโดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) จากโรงเรียนจำนวน 33 โรงเรียน ครอบคลุมทั้ง 3 ขนาด ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก 20 โรงเรียน ขนาดกลาง 11 โรงเรียน และขนาดใหญ่ 2 โรงเรียน และ 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 1,273 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบอัตราส่วน (Proportional Ratio Sampling) จากโรงเรียนกลุ่มเดียวกับครู

เชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ครูผู้สอน จำนวน 8 คน ประกอบด้วยครูปฐมวัย ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ครูประถมศึกษาปีที่ 6 และครูมัธยมศึกษาปีที่ 3 ชั้นละ 2 คน สำหรับการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และ 2) ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย อาจารย์มหาวิทยาลัย 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 3 คน ศึกษาพิเศษ 2 คน ครูผู้รับผิดชอบ 3 คน และนักจิตวิทยา 1 คน สำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสองกลุ่มคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์คุณสมบัติ คือ เป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์ และเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และสมัครใจให้ข้อมูล ทั้งนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน คัดเลือกจากผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานและบทบาทที่เกี่ยวข้องตามที่ระบุข้างต้น มีได้จากผู้ปกครองครู 603 คน และครูผู้ให้สัมภาษณ์ 8 คน เป็นคนละกลุ่มกับครูผู้รับผิดชอบที่ตอบแบบสอบถาม 167 คน เพื่อป้องกันความซ้ำซ้อนของข้อมูล

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 จำนวน 133 โรงเรียน

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2566 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2567

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เชิงปริมาณ ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามปัญหาและอุปสรรคการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน แบบ Rating Scale 5 ระดับ จำนวน 4 ฉบับ ตามระดับชั้น ครอบคลุม 5 ขั้นตอน จำนวน 25 ข้อ 2) แบบสอบถามผลลัพธ์ของนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 25 ข้อ 3) แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence Scale) ซึ่งพัฒนาจากแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (กรมสุขภาพจิต, 2543) โดยปรับให้สอดคล้องกับบริบทของนักเรียน ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ การรู้จักและจัดการอารมณ์ตนเอง การใส่ใจตนเองและการแก้ปัญหา และความเข้าใจผู้อื่นและทักษะทางสังคม รวม 20 ข้อ และ 4) แบบวัดการเรียนรู้มีความสุข ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่

ความพร้อมทางอารมณ์และความสุขในการเรียนรู้ ความสนใจและการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และการเห็นคุณค่าในตนเองและความมั่นใจในการเรียนรู้ รวม 22 ข้อ

เชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) สำหรับครูผู้สอน 8 คน และ 2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ 10 คน ทุกเครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence: IOC) โดยกำหนดเกณฑ์ $IOC \geq 0.5$ (ระพีพันธุ์ โพธิ์ศรี, 2557: 277) จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามปัญหาและอุปสรรคเท่ากับ 0.937 แบบสอบถามผลลัพธ์เท่ากับ 0.943 แบบวัดความฉลาดทางอารมณ์เท่ากับ 0.886 และแบบวัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขเท่ากับ 0.912

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เชิงปริมาณ ดำเนินการเก็บข้อมูลโดย 1) การสอบถามครูผู้รับผิดชอบระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 167 คน โดยใช้แบบสอบถามปัญหาอุปสรรคและผลลัพธ์ 2) การเก็บแบบวัดความฉลาดทางอารมณ์จากนักเรียน จำนวน 1,258 คน และ 3) การเก็บแบบวัดการเรียนรู้อย่างมีความสุขจากนักเรียน จำนวน 1,248 คน ทั้งนี้จำนวนนักเรียนที่ตอบแบบวัดทั้งสองฉบับน้อยกว่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ 1,273 คน เนื่องจากในวันที่ดำเนินการเก็บข้อมูลมีนักเรียนบางส่วนขาดเรียน ลาป่วย หรือตอบแบบวัดไม่ครบทุกข้อ ผู้วิจัยจึงคัดข้อมูลที่สมบูรณ์ออก คงเหลือเฉพาะข้อมูลที่สมบูรณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 98.82 และร้อยละ 98.04 ของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน 1,273 คน ตามลำดับ

เชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บข้อมูลโดย 1) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ครูผู้สอน 8 คน เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสอบถามปัญหาและอุปสรรค และ 2) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เชิงปริมาณ ใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง (Two-Way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบตามขนาดโรงเรียนและระดับชั้น สำหรับการแปลผลความฉลาดทางอารมณ์และการเรียนรู้อย่างมีความสุขใช้ระบบคะแนนมาตรฐานเก้า (Stanine) ตามเกณฑ์ของ ระพีพันธุ์ โพธิ์ศรี (2566: 205) ดังนี้ Stanine 9 = สุข/ฉลาดอย่างยิ่ง, Stanine 7-8 = สุข/ฉลาด, Stanine 5-6 = ปานกลาง, Stanine 3-4 = น้อย และ Stanine 1-2 = น้อยอย่างยิ่ง

เชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการสนทนากลุ่มเฉพาะ

ผลการวิจัย (Research Results)

1. กระบวนการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกครูผู้สอน 8 คน พบว่า ครูทุกระดับชั้นมีการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนครบถ้วนตามขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลนักเรียนรายบุคคลผ่านการสังเกต การสัมภาษณ์ และการเยี่ยมบ้าน การคัดกรองด้วยเครื่องมือมาตรฐาน การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาอย่างหลากหลายที่เหมาะสมกับวัย การแก้ไขและป้องกันด้วยการให้คำปรึกษาและดูแลพฤติกรรมเสี่ยง และการส่งต่อนักเรียนเมื่อ

พบความต้องการเกินขีดความสามารถของโรงเรียน ทั้งนี้วิธีการดำเนินงานของครูแต่ละระดับชั้นมีลักษณะเฉพาะที่สอดคล้องกับพัฒนาการและบริบทของนักเรียนในแต่ละช่วงวัย ผลการสอบถามครูทุกระดับชั้น 167 คน พบว่า มีประเด็นปัญหาที่มีค่าร้อยละตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไปรวม 7 ประเด็น กระจายอยู่ใน 3 ขั้นตอน ดังแสดงในตารางที่ 1 ทั้งนี้ ผลกระบวนการดำเนินงานข้างต้นได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกครูผู้สอน 8 คน ส่วนข้อมูลปัญหาอุปสรรคได้จากแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากครูผู้รับผิดชอบ 167 คน โดยค่าร้อยละที่นำเสนอคำนวณจากสัดส่วนของครูที่ตอบในระดับมากถึงมากที่สุด (ระดับ 4-5) ต่อจำนวนผู้ตอบทั้งหมดในแต่ละประเด็น

ตารางที่ 1 ร้อยละของปัญหาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีค่าร้อยละตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป (N=167)

ประเด็นปัญหา	ขั้นตอน	ร้อยละ
ครูมีภาระงานมาก ไม่มีเวลาพัฒนาสื่อการสอนเฉพาะบุคคล	การส่งเสริมและพัฒนา	58.3
ครูขาดเครื่องมือคัดกรองที่มีมาตรฐานและทันสมัย	การคัดกรอง	56.2
จำนวนนักเรียนต่อห้องมากเกินไป ดูแลรายบุคคลไม่ทั่วถึง	การส่งเสริมและพัฒนา	54.2
ขาดงบประมาณและทรัพยากรในการจัดหาสื่อการเรียนการสอน	การส่งเสริมและพัฒนา	53.4
ครูขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้เครื่องมือคัดกรองและแปลผล	การคัดกรอง	52.1
นักเรียนไม่เปิดใจหรือไม่เปิดเผยข้อมูลที่แท้จริง	การป้องกันและแก้ไข	52.1
กลุ่มนักเรียนมีพฤติกรรมเสี่ยงและชักชวนกันทำผิด	การป้องกันและแก้ไข	50.0

จากตารางที่ 1 พบว่าขั้นตอนการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนเป็นด้านที่มีปัญหารุนแรงที่สุด โดยมี 3 ประเด็นที่เกินร้อยละ 50 ได้แก่ ครูมีภาระงานมากจนไม่มีเวลาพัฒนาสื่อการสอนเฉพาะบุคคล (ร้อยละ 58.3) จำนวนนักเรียนต่อห้องมากเกินไป (ร้อยละ 54.2) และขาดงบประมาณและทรัพยากร (ร้อยละ 53.4) ขั้นตอนการคัดกรองนักเรียนมีปัญหา 2 ประเด็น ได้แก่ ครูขาดเครื่องมือคัดกรองมาตรฐาน (ร้อยละ 56.2) และครูขาดความรู้ในการใช้เครื่องมือและแปลผล (ร้อยละ 52.1) ขั้นตอนการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนมีปัญหา 2 ประเด็น ได้แก่ นักเรียนไม่เปิดใจเปิดเผยข้อมูลที่แท้จริง (ร้อยละ 52.1) และกลุ่มนักเรียนมีพฤติกรรมเสี่ยงชักชวนกันทำผิด

2. ผลลัพธ์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการสอบถามผลลัพธ์จากครูผู้รับผิดชอบงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 167 คน พบว่า ผลลัพธ์ของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.73$, S.D. = 0.62) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานผลลัพธ์การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนจำแนกตามขั้นตอน (N=167)

ขั้นตอน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	3.87	0.60	มาก
2. การคัดกรองนักเรียน	3.79	0.61	มาก
3. การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน	3.65	0.60	มาก
4. การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน	3.71	0.61	มาก
5. การส่งต่อนักเรียน	3.65	0.62	มาก

ภาพรวม	3.73	0.62	มาก
--------	------	------	-----

จากตารางที่ 2 พบว่าการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในทุกชั้นตอนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยชั้นตอนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($\bar{x} = 3.87$, S.D. = 0.60) รองลงมา ได้แก่ การคัดกรองนักเรียน ($\bar{x} = 3.79$, S.D. = 0.61) และการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียน ($\bar{x} = 3.71$, S.D. = 0.61) ตามลำดับ ส่วนชั้นตอนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากัน ได้แก่ การส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน และการส่งต่อนักเรียน ($\bar{x} = 3.65$)

3. ผลกระทบของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน จำนวน 1,258 คน พบว่าค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ที่ $\bar{x} = 2.00$ อยู่ในเกณฑ์ Stanine 2 ระดับน้อยอย่างยิ่ง เมื่อพิจารณาแยกตามขนาดโรงเรียนพบว่าโรงเรียนขนาดใหญ่มีแนวโน้มพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้นตามระดับชั้น โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่ 4.00 ขณะที่โรงเรียนขนาดกลางมีแนวโน้มลดลงตามระดับชั้น โดยนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดที่ 1.65 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทาง (Two-Way ANOVA) พบว่าขนาดโรงเรียน ระดับชั้น และปฏิสัมพันธ์ระหว่างสองปัจจัยมีผลต่อความฉลาดทางอารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 9.995$, $p = .000$; $F = 6.282$, $p = .002$; $F = 6.930$, $p = .00$ ตามลำดับ) ผลกระทบด้านการเรียนรู้มีความสุขของนักเรียน จำนวน 1,248 คน พบว่าค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ที่ $\bar{x} = 5.00$ อยู่ในเกณฑ์ Stanine 5 ระดับปานกลาง โดยโรงเรียนขนาดกลางมีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุด ($\bar{x} = 5.18$) และมีเสถียรภาพมากที่สุดในทุกระดับชั้น ขณะที่โรงเรียนขนาดใหญ่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{x} = 3.38$) อยู่ในเกณฑ์ Stanine 3 ระดับน้อย ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนสองทางพบว่าทุกแหล่งความแปรปรวนมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 11.149$, $p = .000$; $F = 19.099$, $p = .000$; $F = 11.979$, $p = .000$ ตามลำดับ)) ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์และความสุขในการเรียนจำแนกตามขนาดโรงเรียนและระดับชั้น

ขนาดโรงเรียน	ระดับชั้น	EQ ($\bar{x}$)	เกณฑ์ Stanine (EQ)	ความสุข ($\bar{x}$)	เกณฑ์ Stanine (ความสุข)
เล็ก	ป.3	2.03	Stanine 2 (น้อยอย่างยิ่ง)	4.97	Stanine 5 (ปานกลาง)
	ป.6	1.95	Stanine 2 (น้อยอย่างยิ่ง)	4.79	Stanine 5 (ปานกลาง)
	ม.3	2.48	Stanine 2 (น้อยอย่างยิ่ง)	4.20	Stanine 5 (ปานกลาง)
กลาง	ป.3	2.04	Stanine 2 (น้อยอย่างยิ่ง)	5.18	Stanine 5 (ปานกลาง)
	ป.6	1.97	Stanine 2 (น้อยอย่างยิ่ง)	5.27	Stanine 5 (ปานกลาง)
	ม.3	1.65	Stanine 2 (น้อยอย่างยิ่ง)	5.10	Stanine 5 (ปานกลาง)
ใหญ่	ป.3	1.87	Stanine 2 (น้อยอย่างยิ่ง)	3.95	Stanine 4 (น้อย)
	ป.6	2.29	Stanine 2 (น้อยอย่างยิ่ง)	5.98	Stanine 6 (ปานกลาง)
	ม.3	4.00*	Stanine 4 (น้อย)	3.38**	Stanine 3 (น้อย)

หมายเหตุ: * = กลุ่มที่มีค่า EQ สูงสุด ** = กลุ่มที่มีความสุขในการเรียนต่ำสุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ของนักเรียนทุกกลุ่มอยู่ในเกณฑ์ Stanine 2 (น้อยอย่างยิ่ง) ยกเว้นนักเรียนโรงเรียนขนาดใหญ่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีค่าเฉลี่ย EQ สูงสุดที่ 4.00 อยู่ในเกณฑ์ Stanine 4 (น้อย) ส่วนค่าเฉลี่ยความสุขในการเรียนของนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์

Stanine 5 (ปานกลาง) โดยโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางทุกระดับชั้นมีความสุขในการเรียนอยู่ในเกณฑ์ปานกลางเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ปรับค่าแปลผลให้สอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในวิธีดำเนินการวิจัย คือ Stanine 1-2 หมายถึงระดับน้อยอย่างยิ่ง, Stanine 3-4 ระดับน้อย, Stanine 5-6 ระดับปานกลาง, Stanine 7-8 ระดับสุข/ฉลาด และ Stanine 9 ระดับสุข/ฉลาดอย่างยิ่ง

สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่พบความแตกต่างระหว่างระดับชั้นชัดเจนที่สุด กล่าวคือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความสุขในการเรียนสูงสุดอยู่ในเกณฑ์ Stanine 6 (ปานกลาง) ที่ค่าเฉลี่ย 5.98 ขณะที่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความสุขในการเรียนต่ำสุดในทุกกลุ่ม ที่ค่าเฉลี่ย 3.38 อยู่ในเกณฑ์ Stanine 3 (น้อย) และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความสุขในการเรียนอยู่ในเกณฑ์ Stanine 4 (น้อย) ที่ค่าเฉลี่ย 3.95

4. แนวทางการปรับปรุงนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group) จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน ได้ข้อเสนอแนวทางการปรับปรุงนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนครอบคลุมทั้ง 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ควรพัฒนาระบบสารสนเทศดิจิทัล SGS เพื่อจัดเก็บข้อมูลนักเรียนอย่างครบถ้วนและเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พร้อมทั้งสร้างความตระหนักให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลนักเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การคัดกรองนักเรียน ควรพัฒนาและจัดหาเครื่องมือคัดกรองที่มีมาตรฐานให้แก่โรงเรียนทุกขนาด พร้อมจัดอบรมครูในการใช้เครื่องมือและการแปลผลอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 3 การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน ควรลดภาระงานที่ไม่จำเป็นของครู และจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการจัดกิจกรรมอย่างเพียงพอและหลากหลายสอดคล้องกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 4 การป้องกันและแก้ไขปัญหาค ควรพัฒนาทักษะการให้คำปรึกษาเบื้องต้น จิตวิทยาเด็ก และวัยรุ่นของครู รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ขั้นตอนที่ 5 การส่งต่อนักเรียน ควรพัฒนาระบบติดตามผลหลังการส่งต่อ สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก และพัฒนาระบบการส่งต่อข้อมูลนักเรียนระหว่างระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาให้มีความต่อเนื่องและเป็นระบบ

อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. กระบวนการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการวิจัยพบว่าครูทุกระดับชั้นดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนครบถ้วนทั้ง 5 ขั้นตอน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นนโยบายหลักของกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งต้องนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ครูทุกคนจึงเกิดความตระหนักในหน้าที่และความรับผิดชอบในการดำเนินงานตามขั้นตอนที่กำหนด ประกอบกับกระทรวงศึกษาธิการได้วางแนวทางการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนที่ชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดวิธีการและเครื่องมือที่เป็นมาตรฐานไว้ ส่งผลให้ครูสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559: 5) ที่ระบุว่าครูทุกคนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามจุดหมายของหลักสูตร

และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรดา มลิล (2564) ที่พบว่าสภาพการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านการส่งต่อมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด รวมทั้งสอดคล้องกับ รัตนา ยืนยง (2566) ที่พบว่าการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับมาก โดยด้านการส่งต่อมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเช่นเดียวกัน

สำหรับปัญหาอุปสรรค พบว่าปัญหาที่มีค่าร้อยละสูงสุดคือครูมีภาระงานมาก (ร้อยละ 58.3) ขาดงบประมาณและทรัพยากร (ร้อยละ 53.4) จำนวนนักเรียนต่อห้องมากเกินไป (ร้อยละ 54.2) ทั้งนี้เนื่องจากในบริบทของโรงเรียนมีข้อจำกัดด้านบุคลากร โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่มีครูจำนวนจำกัด ส่งผลให้ครูต้องรับผิดชอบทั้งการสอนและทำหน้าที่ครูประจำชั้นไปพร้อมกัน จึงไม่มีเวลาเพียงพอในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างทั่วถึง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา นามธรรม (2565) ที่พบว่าด้านงบประมาณและด้านบุคลากรเป็นปัจจัยการบริหารที่สามารถพยากรณ์ประสิทธิผลการดำเนินงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับ Van Meter and Van Horn (1975; ผู้วิจัย/ผู้นิพนธ์ แปล) ที่พบว่าปัญหาสำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติคือการขาดเงินทุนและทรัพยากร นอกจากนี้ความแตกต่างของลักษณะปัญหาตามขนาดโรงเรียนสอดคล้องกับ สุภักษร พงษ์อดทา (2562) ที่พบว่าครูในโรงเรียนขนาดต่างกันมีความต้องการจำเป็นต่อระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนว่านโยบายแบบเดียวกันอาจไม่เหมาะสมสำหรับบริบทที่แตกต่างกัน

2. ผลลัพธ์และผลกระทบของนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการวิจัยด้านผลลัพธ์พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.73$) โดยขั้นตอนที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($\bar{x} = 3.87$) อาจเป็นเพราะกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแนวทางการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอนที่ชัดเจน พร้อมทั้งจัดให้มีการนิเทศ ติดตาม และสนับสนุนการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ ประกอบกับครูทุกคนมีความตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตน ส่วนขั้นตอนที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การส่งเสริมและพัฒนา นักเรียน และการส่งต่อนักเรียน ($\bar{x} = 3.65$) สะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างที่เกี่ยวกับภาระงานครู งบประมาณ และเครือข่ายภายนอก สอดคล้องกับ ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 (2562) ที่กำหนดมาตรฐานวิชาชีพครูให้ครูต้องดูแล ช่วยเหลือ และพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคลตามศักยภาพ และสอดคล้องกับ กรดา มลิล (2564) ที่พบว่าด้านการส่งต่อมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเช่นเดียวกัน ทั้งนี้ การที่กระบวนการดำเนินงานเป็นระบบและมีขั้นตอนชัดเจนส่งผลให้ผลลัพธ์การดำเนินงานอยู่ในระดับมาก แต่ยังไม่เพียงพอที่จะยกระดับผลกระทบด้านความฉลาดทางอารมณ์และการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียน สะท้อนว่าความเป็นระบบของกระบวนการเป็นเงื่อนไขจำเป็นแต่ไม่เพียงพอ จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนด้านทรัพยากรและการออกแบบที่ยืดหยุ่นตามบริบทควบคู่กัน

ส่วนผลกระทบ พบว่าความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ ($\bar{x} = 2.00$) และการเรียนรู้มีความสุขอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 5.00$) เมื่อเปรียบเทียบตามขนาดโรงเรียนและระดับชั้น พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้สะท้อนว่าบริบทของโรงเรียนและช่วงวัยของนักเรียนมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการของผู้เรียนอย่างชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของ Goleman (1998; ผู้วิจัย/ผู้นิพนธ์ แปล) ที่ระบุว่าทักษะทางสังคมเป็น 1 ใน 5 องค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ และเป็นองค์ประกอบที่พัฒนาได้ผ่านการเรียนรู้และการปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ความฉลาดทางอารมณ์เป็นคุณลักษณะที่พัฒนาได้ตลอดชีวิต และบริบทของสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมหรือยับยั้งพัฒนาการด้านอารมณ์

ของผู้เรียน รวมทั้งสอดคล้องกับ Van Meter and Van Horn (1975; ผู้วิจัย/ผู้นิพนธ์ แปล) ที่เน้นว่าการปฏิบัติตามนโยบายให้สำเร็จต้องสนับสนุนทรัพยากรอย่างเพียงพอและออกแบบการดำเนินงานที่ยืดหยุ่นเหมาะสมกับบริบท

3. แนวทางการปรับปรุงนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผลการวิจัยพบว่าแนวทางการปรับปรุงครอบคลุมทั้ง 5 ขั้นตอน ได้แก่ การพัฒนาระบบสารสนเทศดิจิทัล SGS การจัดหาเครื่องมือคัดกรองที่ได้มาตรฐาน การลดภาระงานครู การพัฒนาทักษะการให้คำปรึกษา และการพัฒนาระบบการส่งต่อนักเรียน ทั้งนี้เพราะการแก้ไขปัญหาที่ค้นพบจำเป็นต้องดำเนินการแบบบูรณาการทั้งระดับนโยบาย ระดับเขตพื้นที่ และระดับสถานศึกษา สอดคล้องกับ โสภา เชื้อมทอง (2562) ที่พบว่าแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนต้องดำเนินการครบทุกขั้นตอนอย่างเป็นระบบ และสอดคล้องกับ Van Meter and Van Horn (1975; ผู้วิจัย/ผู้นิพนธ์ แปล) ที่เสนอแนะว่าการปฏิบัติตามนโยบายให้สำเร็จต้องสร้างทัศนคติและค่านิยมที่ดีของบุคลากร พัฒนาแผนเพื่อการอยู่ร่วมกัน จัดการฝึกอบรม สนับสนุนทรัพยากรอย่างเพียงพอ และจัดตั้งองค์การในการบริหารงาน

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย (Research Knowledge)

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย: ประสิทธิภาพของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมิได้ขึ้นอยู่กับความครบถ้วนของกระบวนการ 5 ขั้นตอนเพียงอย่างเดียว แต่ถูกกำหนดโดยขนาดโรงเรียนในฐานะตัวแปรเชิงบริบทที่มีปฏิสัมพันธ์กับระดับชั้นของนักเรียน กล่าวคือ แม้ครูจะดำเนินการครบทุกขั้นตอนและมีผลลัพธ์ระดับมาก แต่ผลกระทบที่แท้จริงต่อผู้เรียนทั้งด้านความฉลาดทางอารมณ์และการเรียนรู้อย่างมีความสุขจะแปรผันตามทรัพยากรและบริบทของโรงเรียนแต่ละขนาด งานวิจัยนี้จึงเสนอข้อค้นพบเชิงทฤษฎีว่า การนำนโยบายการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปปฏิบัติให้เกิดผลกระทบเชิงบวกควรออกแบบเชิงบริบท (Context-responsive Implementation) ที่จำแนกตามขนาดโรงเรียน แทนการใช้แนวปฏิบัติมาตรฐานเดียวกันทั้งระบบ

1. กระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการที่ครูทุกคนให้ความสำคัญและดำเนินการครบถ้วนทั้ง 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อนักเรียน โดยผลลัพธ์การดำเนินงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2. ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่สำคัญ ได้แก่ ภาระงานครูที่มากเกินไป การขาดเครื่องมือคัดกรองที่มีมาตรฐาน จำนวนนักเรียนต่อห้องที่มากเกินไป การขาดแคลนงบประมาณและทรัพยากร รวมถึงนักเรียนไม่เปิดเผยปัญหา ซึ่งปัญหาเหล่านี้มีความรุนแรงแตกต่างกันตามขนาดโรงเรียน โดยโรงเรียนขนาดเล็กได้รับผลกระทบมากที่สุด ชี้ให้เห็นว่าการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติแบบเดียวกันอาจไม่เหมาะสมกับโรงเรียนที่บริบทแตกต่างกัน

3. ผลกระทบของนโยบายระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนพบว่าขนาดโรงเรียนและระดับชั้นมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญต่อความฉลาดทางอารมณ์และการเรียนรู้อย่างมีความสุขของนักเรียนโดยความฉลาดทางอารมณ์โดยภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ และการเรียนรู้อย่างมีความสุขอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนว่าบริบทของขนาดโรงเรียนเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จึงจำเป็นต้องออกแบบการดำเนินงานที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละโรงเรียน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestions)

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรปรับนโยบายและแนวทางการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละขนาดโรงเรียน เนื่องจากลักษณะปัญหาที่มีความแตกต่างกันตามขนาดโรงเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ พร้อมทั้งสนับสนุนให้โรงเรียนพัฒนาระบบสารสนเทศดิจิทัลสำหรับการจัดเก็บข้อมูลนักเรียน และจัดหาเครื่องมือคัดกรองที่มีมาตรฐานให้แก่โรงเรียนทุกขนาด โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็กที่ขาดแคลนทรัพยากรมากที่สุด

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรเร่งพัฒนาระบบการส่งต่อและการติดตามผลหลังการส่งต่อ พร้อมสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น สถานพยาบาล สถานพินิจ และนักสังคมสงเคราะห์ ให้เข้าถึงได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

1.3 สถานศึกษาควรลดภาระงานที่ไม่จำเป็นของครู จัดสรรเวลาให้ครูดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเพียงพอ และพัฒนาทักษะการให้คำปรึกษาและจิตวิทยาเด็กและวัยรุ่นของครูอย่างต่อเนื่อง

1.4 สถานศึกษาควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชนในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยพัฒนาช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายและเข้าถึงได้ง่าย เพื่อให้การดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและครอบครัวอย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการเรียนและความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนในโรงเรียนขนาดต่างกัน

2.2 ควรศึกษาบทบาทของผู้ปกครองและชุมชนในการส่งเสริมระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรดา มลิลลา. (2564). การบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- กรมสุขภาพจิต. (2543). คู่มือความฉลาดทางอารมณ์. นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. (2562, 20 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนพิเศษ 68 ง.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, 19 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก.
- ระพีพร โพธิ์ศรี. (2557). การวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. อุดรดิตถ์: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- ระพีพร โพธิ์ศรี. (2566). สถิติเพื่อการวิจัย. อุดรดิตถ์: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.

- รัตนา ยืนยง. (2566). การศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1. (2567). รายงานผลการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. อุดรดิตถ์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรดิตถ์ เขต 1.
- สุกัญญา นามธรรม. (2565). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินงานกิจการนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สุภัทธร พงษ์อุดทา. (2562). การประเมินความต้องการจำเป็นของครูที่มีต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- โสภา เชื้อมทอง. (2562). สภาพการดำเนินงานและแนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนชลบุรี “สุขบท” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Goleman, D. (1998). *Working with Emotional Intelligence*. New York: Bantam Books.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30(3): 607-610.
- Van Meter, D. S., & Van Horn, C. E. (1975). The policy implementation process: A conceptual framework. *Administration and Society*. 6(4): 445-488.